

Struinen

in de Amsterdamse Waterleidingduinen

nr. 115 | Herfst 2022

Hardlopen
met de buggy

Nieuw! Routes
voor mindervaliden

Van de paden af met
Arie Boelhouwers

waternet

waterschap amstel gooi en vecht
gemeente amsterdam

**Bezoekerscentrum
De Oranjekom**
Eerste Leijweg 6
Tegenover Vogelenzangseweg 21
2114 BH, Vogelenzang
T 020-6087595 | E awd@waternet.nl
Open: dinsdag t/m zondag
10.00 – 16.30 uur

Toegang

U bent elke dag van harte welkom tussen zonsopkomst en zonsondergang, ook buiten de paden.

- Toegangskaart verplicht vanaf 18 jaar
- Geen toegang voor honden
- Geen toegang voor fietsen en andere voertuigen
- Kijk voor alle voorwaarden op awd.waternet.nl

“Het is hier heerlijk buiten”

De kinderen van Ruud Warmenhoven (40) beleven duinnatuur vanuit de all terrain-kinderwagen. “Soms stoppen we even om te spelen.”

Ruud Warmenhoven begeleidt IT-teams bij PostNL. Als het even kan loopt hij in zijn vrije tijd vanuit zijn woonplaats Heemstede naar de Waterleidingduinen. “We hebben drie kinderen thuis die ik allemaal heb meegenomen bij het hardlopen. Noa, Amelie of Milan (foto) in de buggy en ik er achter. Dat gaat heel soepel in zo’n all terrain-karretje, zelfs op onverharde paden. De banden zijn dikker dan bij een gewone kinder-

wagen en het voorwiel kun je vastzetten, zodat er geen ongelukken gebeuren. Meestal stoppen we na een paar kilometer voor een hapje en een drankje en om te spelen. Onderweg is er ook van alles te beleven. Ik wijs herten en eekhoorns aan en in de herfst laten we ons verrassen door de grote groepen trekvogels die in het duin vertoeven. De kinderen vinden het fantastisch. Heuveltje op is voor mij soms pittig, maar als training is dit perfect. In de winter en in het voorjaar voetbal ik twee keer per week; in de zomer en in de herfst loop ik hard in de Waterleidingduinen. Het is heerlijk om hier buiten te zijn.”

Roofvogels in de duinen

De Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) zijn rijk aan bijzondere roofvogels. Spectaculaire dwaalgasten en doortrekkers zoals zeearend en visarend laten zich sporadisch bewonderen. Buizerd, torenvalk en havik zijn onze vaste stamgasten.

Boomvalk

De getrainde vogelaar ziet de boomvalk van april tot september in de duinen. Is met amper 35 centimeter prooidier van de drie keer grotere en slimmere havik, waardoor deze valkensoort muisstille dieren zijn geworden. Broedt in de AWD zo nu en dan in oude nesten van kraaien en andere vogels. Jaagt boven het water op libellen die hij al vliegend uit de lucht slaat en oppeuzelt.

Buizerd

De buizerd is een echte alleseter. Prooien zijn vogels, muizen, konijnen, kikkers en zelfs

regenwormen. In de AWD leven en broeden tientallen buizersds. Ze zijn vier seizoenen lang in de duinen te bewonderen. Cirkelt op de thermiek (opstijgende lucht) geregeld op grote hoogte boven velden en bossen. De roep wordt wel vergeleken met het gekrijs van een miauwende huiskat. Rust uit en verkent de omgeving vanaf paaltjes, hekken en kale boomtakken. In de winter krijgen stamgasten gezelschap van doortrekkers, die volop voedsel vinden in de duinen.

Torenvalk

De torenvalk is bekend door het fenomenale bidden in de lucht. Voordat deze kleine valkensoort zich in duikvlucht als een speer laat vallen, bespiedt het zijn prooi – veelal muizen – in stilstand vanuit de lucht. Was lange tijd de talrijkste roofvogel, maar legt het nu af tegen de buizerd. Is een fanatieke veldmuisjager, die graag in nestkasten broedt in open land.

Boomvalk

Torenvalk

Havik

Is met een vleugelwijdte tot bijna 130 centimeter een van de grootste waargenomen roofvogels in de Waterleidingduinen. Was samen met de buizerd door bejaging en pesticidengebruik in de landbouw vrijwel geheel verdwenen uit Nederland. Door een jachtverbod en een stop op schadelijk landbouwgif werkte de havik aan een spectaculaire comeback. Ook in de AWD is de havik weer op volle sterkte en dat is te zien.

Op plukplaatsen waar het dier prooien eet, zijn resten zichtbaar van duiven, spechten, kraaien en eenden. Ook konijnen en eekhoorns staan op het menu. De havik jaagt laag boven de grond en overrompelt prooien vanuit de dekking. Kan in de broedtijd een ware slachting aanbrengen onder de vogelpopulatie als moederhavik de jongen leert jagen. Prooidieren gaan er dan niet alleen aan om op te eten, maar vooral om het jachtinstinct van het nageslacht te trainen.

Alleen op de wereld

Lissenaar Arie Boelhouters struint wekelijks kriskras door de Amsterdamse Waterleiding-duinen (AWD). Bij een ingang verlaat hij de verharde paden en gemarkeerde wandelroutes om vrij rond te dwalen. "Ik laat me leiden door geluiden, geuren en sporen. Dan zie je het meest."

De zaterdagochtend is al een eind op streek als Arie Boelhouters bij ingang Panneland linksaf slaat en de Waterleidingduinen in loopt. Het interview vooraf in uitspanning Boshut 't Panneland duurde net iets langer dan gepland en de magische rust van de vroege ochtend ligt al achter ons. "Wie van de paden af de natuur in wil, kan het beste vroeg opstaan", tipte volbloed-struiner Arie Boelhouters kort daarvoor al bij de

koffie. Het is nog vakantietijd en bij de ingang is dat al goed te merken. "We verlaten hier het pad", zegt Arie, "dan zul je zien hoe snel je je in dit natuurgebied weer alleen op de wereld waant."

Donkergroen

Arie gaat voor, rugzak om met camera-apparatuur erin, gekleed in opvallend donkergroen, stevige wandelschoenen aan en een verrekijker om de nek. Als je niet beter weet, zou je vermoeden dat er een boswachter rondsjuwt, maar Arie is Arie: 59 jaar, vader van vijf kinderen, getrouwd en werkzaam bij een bloemen- en plantenbedrijf. Ooit begon hij als zelfstandig ondernemer, maar inmiddels is Arie Boelhouters 'duizendpoot' in loondienst.

Savannes

Zijn passie voor de natuur is niet aangeboren. "Mijn jeugd bracht ik door in flats in Amstelveen en Beverwijk. Later verhuisde het gezin naar Emmen, waar ik voor het eerst in onze tuin met 'de grond' in aanraking kwam." Daar ontwikkelde hij gaandeweg een grote interesse in dieren en planten. Hij studeerde achtereenvolgens aan de lagere, middelbare en hogere tuinbouwschool en maakte alleen die laatste niet af. Arie: "Daarna volgde nog een opleiding milieukunde. Zo ontwikkelde ik in de loop der jaren een enorme bulk natuurkennis." Voor zijn internationale werk reisde hij geregeld naar Afrika. "Als het even kon, trok ik er daar op uit om de immense savannes en groot wild te zien in onder meer Oeganda, Kenia en Zimbabwe."

"Gebruik tijdens het struinen de zeven zintuigen"

Geluksmomenten

Zo'n vijftig jaar geleden verhuisde Arie naar de kuststreek en ging hij zijn omgeving verkennen. "Alleen of met vrouw en kinderen." Sindsdien beleeft Arie hier, naar eigen zeggen, geregeld 'geluksmomenten' in de duinen. "Je moet ervoor openstaan en je een beetje laten leiden door de omgeving en de zeven zintuigen. Ik bedenk geen vaste route vooraf, maar sla gewoon ergens links- of rechtsaf. Als ik na een paar uur dwalen even niet meer weet waar ik ben, zoek ik een duintop op om me te oriënteren. De zeereep is dan al snel te zien, zodat je vrij snel je positie kunt bepalen."

We zijn zo'n tien minuten op pad als Arie plots stilstaat en zegt: "hoor je dat? Specht denk ik." We lopen nog geen tien meter verder als Arie de grote bonte specht heeft gelokaliseerd. Heel even althans, want het beestje is al snel tussen de naaldbomen verdwenen.

Om ons heen ligt het bezaaid met dennenappels. "Kijk", wijst Arie, "bijna allemaal afgekloten; dat is het werk van eekhoorns die je hier met wat geluk kunt treffen. Laatst zag ik er vijf tegelijk, een hele familie. Dat is uniek hoor."

Zandhagedis

Na een kwartiertje naderen we open terrein en spot Arie een zandhagedis langs lage struiken. "De mannetjes zijn in het vroege voorjaar tijdens de paartijd het mooist. Ik ga er dan speciaal naar op zoek. Zoals ik ook andere dieren en fenomenen in bepaalde jaargetijden op mijn lijstje heb staan. In het voorjaar kijk ik naar vogels en zandhagedissen, in de zomer naar vlinders, trekvogels bewonder ik in de herfst en de winter. Paddenstoelen en de hertenbrunst zijn in de herfst aan de beurt."

Bronstplaat

We lopen niet voor niets langs de zogeheten bronstplaat, waar het volgens Arie rond deze periode een drukte van belang is. "Het gebied is alleen aan de randen toegankelijk, maar ook daar kun je het nodige spektakel beleven. Herten die even zijn uitgeknokt, verlaten het strijdtoneel en kun je in het openbare deel tegenkomen. Lopen ze langs een soortgenoot van gelijke sterkte, dan kan de strijd zomaar weer opnieuw losbarsten."

Magie

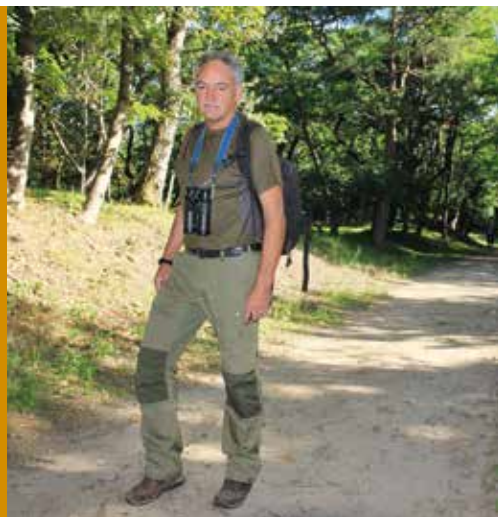
Wandelaars, hardlopers in opvallende kleding en gezinnen met kinderen komen we nergens tegen. Wie de paden en vaste wandelroutes verlaat, waant zich in de Waterleidingduinen inderdaad al snel alleen op de wereld. Na ruim een uur struinen, zijn we geen mens tegengekomen. Arie: "De Waterleidingduinen zijn voor zover ik heb kunnen nagaan, het enige Nederlandse natuurgebied waar je van de paden af de natuur

in mag. Dat is uniek. De magie van het struinen is voor mij dat je bij iedere stap die je zet iets nieuws kunt zien en beleven. Ik laat me leiden door geluiden, geuren en sporen. Dan zie je het meest. Deze zomer bijvoorbeeld nooit eerder zoveel kolibrievlinders gezien. Okay, soms moet ik geduld hebben om te ontdekken waar ik naar op zoek ben. Vorige winter was ik wekenlang op zoek naar het nonnetje, een wintergast en watervogel. Toen ik eindelijk een trio aantrof, vluchtte het drietal direct omdat twee wandelaars de rust verstoorden. Kort daarop trof ik langs het water alsnog een exemplaar aan, die ik dankbaar mocht fotograferen."

Benieuwd naar de natuurfoto's van Arie Boelhouwers? Arie plaatst altijd zijn mooiste foto's op de Facebook-pagina van de AWD/fotografie. Ook verschijnen zijn foto's op het Twitteraccount van boswachter Gerard Scholten.

Arie's struintips

1. Ga vroeg de natuur in
2. Kijk goed om je heen
3. Sta geregeld stil en luister
4. Wees zo stil mogelijk
5. Neem de tijd
6. Draag onopvallende kleding en goede wandelschoenen
7. Gedesoriënteerd? Zoek een duintop op en oriënteer je op de zeereep. Of neem een wandelkaart mee of gebruik Google Maps.
8. Geniet

5 vragen aan Jan Reijnders

Vertel eens iets over jezelf?

"Ik ben een 38-jarige componist, producent en muzikant uit Heemstede. Sinds drie jaar produceer ik salsamuziek. Daarvoor was ik bezig met orkestrale muziek in filmmuziekstijl. Naast mijn muziekwerkzaamheden werk ik als software-tester, omdat ik nog niet van de muziek kan leven."

Wat doe je precies bij de waterval in de AWD-duinen?

"Momenteel ben ik bezig met een muziekproject voor mensen en baby's die slecht in slaap vallen. Daarbij combineer ik piano met rustgevende watergeluiden, vandaar dat ik hier nu opnames maak."

Wanneer dacht je, hier kan ik iets mee?

"Mijn broer en schoonzus kregen een baby en dat betekende natuurlijk slapeloze nachten. Zij zochten een oplossing en kwamen uit bij 'white noise'. Dat helpt om de baby rustig en in slaap te krijgen. Toen ik dat zelf ging uitzoeken kwam ik erachter dat er veel mensen zijn die een bepaald geluid nodig hebben om beter te ontspannen

en sneller in slaap te vallen. Pianomuziek op 60 beats per seconde helpt het lichaam sneller in ruststand te brengen omdat je hartslag in ruststand naar datzelfde tempo toewerkt. Ik zag hoe een andere componist dit had aangepakt en dat hij er zelfs van kan leven en dacht: dat moet ik ook kunnen."

Kom je vaak in de duinen?

"Een aantal keer per jaar ben ik hier om te wandelen en van de natuur te genieten. Het blijft magisch om damherten van dichtbij te bewonderen en te genieten van de prachtige uitzichten en geluiden. Het is ook een mooi gebied om inspiratie op te doen."

Waar kunnen we naar het resultaat luisteren?

Op Spotify is het project te vinden onder de artiestennaam 'The Sounds I Love' en onder 'Sounds of Mother Earth' en ook bij alle andere streaming-platforms. Mijn salsa en orkestrale composities zijn te vinden onder mijn artiestennaam Jan Reijnders.

De Duinpanweg slingert door het Oosterveld. Rechts van de weg zien we door Waternet aangelegde stuifkuilen. De harde toplaag met onder meer duingras is verwijderd, zodat weer een dynamische bodem is ontstaan met karakteristieke planten zoals het duinviooltje. Binnenkort dwarrelen er hier geelbruine bladeren van de loofbomen. Het enige nog zichtbare 'bladgroen' is dan van omliggende dennen.

Duinroutes voor mindervaliden

Voor bezoekers met een fysieke beperking waren in de Waterleidingduinen nog geen routes uitgezet en beschreven. Dat verandert. Waternetmedewerkers onderzochten met experts welke routes wél geschikt zijn voor rolstoelgebruikers. Zo kan iedereen van het duin genieten.

De nieuwe routes gaan over onverharde paden en over klinkerpaden met soms een pittig hellinkje. Afhankelijk van het weer en het jaargetijde zijn deze onverharde paden wel of niet geschikt voor een handbewogen rolstoel. Ook kunnen hellingen soms een uitdaging zijn. Voor een elektrisch aangedreven rolstoel en een scootmobiel zijn de routes onder gunstige

weersomstandigheden altijd geschikt. Als zandpaden na regen niet goed toegankelijk zijn, is het beter een andere dag te kiezen.

Primeur

De eerste belevingstocht, die wij hier als 'primeur' publiceren, start bij ingang Oranjekom/Oase en gaat meteen linksaf, het zand-

In het kort

Start: ingang Oranjekom/Oase
Lengte: 5,4 km
Duur: 2,5 – 3 uur
Typering: op stukken uitdagend
Geschikt voor: rolstoel-gebruikers

pad op richting Panneland. Het eerste deel heet Zeerust, vernoemd naar de boerderij die marineofficier Aernout van Lennep hier in 1854 liet bouwen. Het pad krult naar rechts, iets omhoog over de Oosterduinrel. Daar rolt u over de majestueuze Beukenlaan. De beuken zijn vermoedelijk al in de achttiende eeuw aangeplant door de eigenaar van het Huis te Vogelenzang. Langs de Beukenlaan staan nog basaltpalen, de vroegere grensaanduiding van jonkheer Barnaart. U passeert de ruiterroute waar het zand iets ruller is en rechts ziet u de duintop van Mikwel. Dit was vroeger een schietbaantje voor jagers die oefenden om 'wel (goed) te mikken'.

Uitzichtpunten

Bij ingang Panneland gaat het rechtsaf de klinkerweg op. De weg maakte deel uit van de oude weg van Vogelenzang naar Zandvoort. Rechts zijn open plekken te zien met kalkrijk stuifzand. Soms waait een toef striemend in het gezicht. Verderop is links een stuk grond afgezet met hekwerk. Deze zogeheten enclosure voorkomt overbegrazing door damherten. Erachter zit u

de contouren van oude teelhoeken waar in de vorige eeuw nog duinpiepers zijn geoogst.

Sprenkelkanaal

Aan het eind gaat u rechts en vervolgt het klinkerpad. Even rusten kan bij het schuilhuisje. Daarna iets verderop rechtsaf terug naar ingang Oase. Halverwege deze 'Blauwe weg' is een klinkerpad naar links, met een toegankelijk bankje dat een mooi uitzicht biedt over de hoge duinwal en het lage Sprenkelkanaal. Vervolgens terug naar de Blauwe weg en dichterbij de ingang is er links een uitkijkpunt over verzamelvijver De Oranjekom, met de oude en huidige pompgebouwen en rechts het punt waar voor-gezuiverd rivierwater van de Lek het gebied binnenkomt. Voor vertrek kunt u via deze route ook nog even langs bij het bezoekerscentrum.

Deze eerste en vergelijkbare nieuwe routes zijn straks op de AWD-website te vinden onder de menuknop 'wandelroutes', met een beschrijving en een plattegrond. Veel plezier!

Picknickbankje voor mindervaliden

Begin september is aan de oever van het Renbaanveld een nieuwe picknickbank in gebruik genomen. Deze bank is geplaatst om mindervalide bezoekers een geschikte zitgelegenheid te geven. Het tafelblad is verlengd, waardoor het een stuk prettiger is om met een rolstoel aan te schuiven. Het initiatief kwam van een bewoner van MS-Expertisecentrum Nieuw Unicum. Met een klein gezelschap is er stilgestaan bij deze prachtige plek. De bank is te bereiken via de ingang Zandvoortselaan. De route is heen en terug ca. drie km lang.

Tilanus-jubileum 1922-2022

Het Amsterdamse gemeenteraadslid mevrouw Tilanus stelde in 1922 voor de toenmalige 'duinwaterwinplaats' open te stellen voor publiek. Sinds het prille begin zijn de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) eigendom van Amsterdam. Het Tilanuspad, in het verlengde van de Duizendmeterweg, herinnert aan de vrouw die ervoor zorgde dat de AWD naast waterwin- en natuurgebied ook een geliefde bestemming voor natuurbeleving is.

Werkzaamheden

zodat we ook in de toekomst nog voldoende gezuiverd drinkwater kunnen produceren (zie foto).

Ook het Verlengde Oosterkanaal wordt gebaggerd en we starten met het opschonen van het brongebied van de Oosterduinrel. Door deze ingreep verbetert de waterkwaliteit van de Verlengde Oosterduinrel, die de Oosterduinrel voedt.

Verder realiseren aannemers liefst vijf nieuwe natuurvriendelijke oevers langs diverse toevoersloten. Onderzoek toont aan dat vogels en andere dieren zich graag ophouden op en nabij flauw aflopende natuuroevers.

Op het Zeeveld maken we drie poelen schoon en graven drie nieuwe poelen. Rugstreeppad, bruine kikker en talloze slakjes en insecten waaronder libellen profiteren van poelen. Bij ingang De Zilk maaien we voor de laatste keer de varens en zorgen zo voor meer variatie in de vegetatie.

Ook dit najaar zijn er weer volop onderhoudswerkzaamheden in de Waterleidingduinen. U kunt er hier en daar wat hinder van ondervinden. Omlooproutes zijn waar nodig duidelijk aangegeven.

Deze herfst baggert Waternet de zogeheten infiltratiegeulen 26, 27 en 28 in het infiltratiegebied. Zo houden we het watersysteem op orde,

Tip van boswachter Gerard Zin in de herfst!

Er zijn mensen die opzien tegen de herfst. Natuurlijk, de dagen worden korter, de temperatuur gaat omlaag en de blaadjes vallen. Je zou er haast somber van worden. Maar de herfst heeft veel meer te bieden. In de natuur vindt een fascinerende metamorfose plaats. Bomen en struiken krijgen prachtige kleuren. Denk aan de kardinaalsmuts met zijn gele, rode en bruine bladeren, voordat die naar beneden dwarrelen. En wat te denken van de bontgekleurde vruchten van de duindoorn en meidoorn of van de zaden van de esdoorn, die als vrolijke helikoptertjes naar beneden cirkelen.

In de herfst vindt ook de vogeltrek plaats. Net achter de zeereep is het langs de kust genieten van de vele vinken, zwaluwen en lijsters en grote groepen koperwieken en spreeuwen die naar het zuiden trekken en nog even van de duinbessen snoepen. Nabij het Vliegermonument is in het najaar het imposante knorren en het gekletter van geweien van concurrerende damherten hoorbaar. Ik heb nu al zin om mijn dikke trui aan te trekken en struinend door mistflarden alle geluiden, geuren en kleuren van de herfst te beleven.

COLOFON

Struinen is een uitgave van Waternet. Jaarkaarthouders kunnen zich gratis aanmelden via awd.waternet.nl.

Tekst en hoofdredactie:
Michel Verschoor

Ontwerp:
Noortje Boer

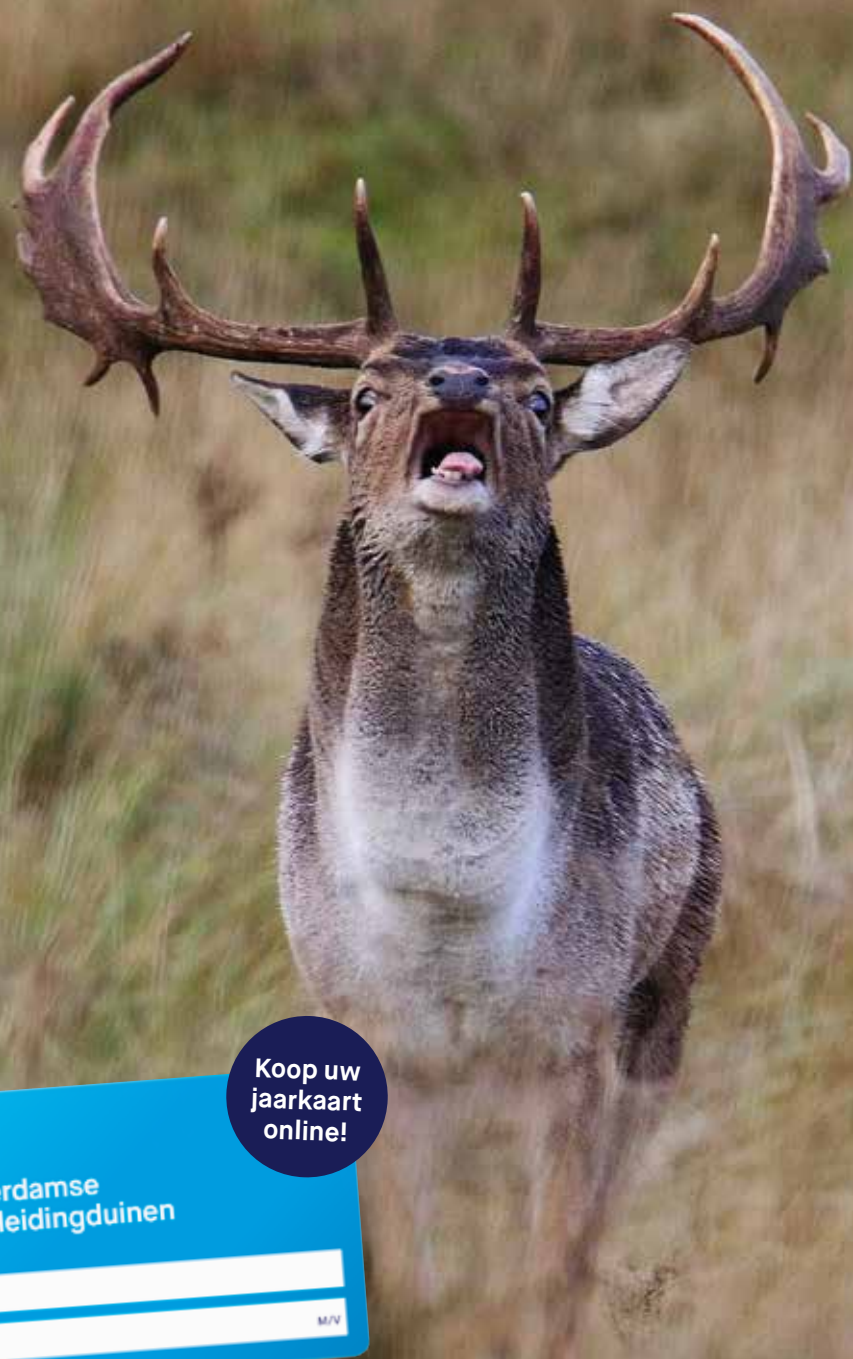
Aan deze Struinen werkten mee:

Gerard Scholten, Miranda Kok, Gonneke Streng, Max van Steijn, Vincent van der Spek, Bas Brouwer, Maarten Jan van der Meulen

Fotografie:
Alwin Slomp (cover, p. 3, 10/11 en 15 portret), Arie Boelhouwers (p. 4, 8 kolibrievlinder, 16 achterpagina), Henk Laveran, Buiten-beeld (p. 5,

havik), Jan Dirk Bol (p. 9, 12, 13, 14 boven, 15 paddenstoelen), Michel Verschoor (p. 6/7, 8 links).

Tips voor de redactie:
awd@waternet.nl
Vogelenzangseweg 21
2114 BA Vogelenzang

Koop uw
jaarkaart
online!

Amsterdamse
Waterleidingduinen
Jaarkaart

M/V

Kijk voor actuele informatie over onze activiteiten en excursies op awd.waternet.nl